

A BAKONY-HEGYSÉG BARLANGJAI

IRTA: BERTALAN KÁROLY

Különnyomat
a Turisták Lapja 1938. évi márciusi és áprilisi számából.

Bertalan Károly: A Bakony-hegység barlangjai. Budapest, 1938.

A Bakony-hegység főtömegét a karsztosodásra alkalmas mészkő és dolomit alkotja. természetesen tehát, hogy egyéb karsztjelenségek mellett barlangokra is akadunk. Minthogy azonban hegyvidékünk elaggott karszt képét mutatja, nagyobb barlangrendszerei nagyrészt már felnyitlak és mint szurdokvölgyek tátonganak, az egykori főbarlangoknak pedig csak oldalágai maradtak meg. Az ilyeneken kívül azonban elsősorva számtalan helyi jelentőségű üreg képződött, melyek a legváltozatosabb formákat és eredetet mutatják. Mindezeknek rendszeres felkutatása csak a legutóbbi években indult meg, midőn 1935-ben megalakult a Magyar Turista Egyesület Bakonyi Osztályának barlangkutató csoportja. Munkánk hamarosan meglepő számbeli eredményre vezetett, amennyiben az alábbi 50 címszó alatt betűrendben felsorolt 57 barlangról szereztünk tudomást és 46-ot már fel is kerestünk közülük. A felsoroltak között van 14 tényleges barlang, 19 sziklaüreg, 7 sziklahasadék, 7 kőodú, 1 kőfülke, 4 zsomboly, 2 aktív víznyelő, 2 átjáró és 1 rókalyuk. Ezalkalommal is köszönetet mondok Egyesületünk Bakonyi Osztályának, elsősorban elnökének, dr. Karsay Sándor járásbirósági elnök úrnak, valamint a Veszprémvármegyei Múzeumnak, hogy erkölcsi és anyagi támogatással barlangkutató munkánkat lehetővé tették.

Alsóperepusztai sziklahasadék (Betyárbarlang⁴⁵). Kisméretű sziklahasadék a bakony-nánai Csengőhegy meredek DNY-i oldalán lehúzódo linea dachsteini mészkősziklái közt.

Bakonyjákói sziklaüreg. Mediterrán konglomerát padok között kimállott jelentéktelen sziklaüreg Bakonyjákó D-i végén, a veszprémi országút kiindulásánál.

Benárd-barlang (Sobri Jóska barlangja). A Nyirád melletti Dabos-pusztánál emelkedő egyik karsztos dolomithegy oldalában fejlődött kisebb barlang, 317 m tengerszint feletti magasságban. A főfolyosón kívül egy emeletes tornácból és két mellékágból álló barlang tala-jából a feltáró Szecsódy Gy. József szerint történelemelőtti edénytöredékek kerültek ki. Falait néhol hófehér kőrözsák díszítik.⁵⁰

Borzási Sobriluk (Köház,³⁸ Steinhüttl, Steinhäuserl.) Löküt határában, a Borzas-hegy oldalában. Szokolszky Isván barátom szóbeli közlése szerint egy hosszan elnyúló dolomitfal jelentéktelen hasadéka, melyet csak egy keskeny sziklapárkányon lehet megközelíteni.

Bótakői barlang. Kisebb, szenilis víznyelőbarlang Tapolcafőtől D-re, a Bótaködomb DK-i lankás legelőjén, hippuritmészkőben, kb. 210 m tszf. magasságban. A mindössze 4,5 m mélyre lehatoló barlangot dr. Jaskó Sándor kutatta át először.⁴³ Végét kötőrmelék zárja el.⁴⁷

Bótakői sziklahasadék. Jelentéktelen, 4 m hosszú hasadék a Bótaködomb ÉK-i szikla-falában, cseppkőképződés nyomaival kb. 200 m tszf. magasságban.^{43 47}

Bujólik. Jókora víznyelő Padrag határában, a Királykúti nyiladék mellett, ahol a numulitmész előbukkan a bazalttakaró alól. A három oldalról közel függőleges falú, 9,5 m mély nyelő alján egy kis beöblösödo látható, mely régebben állítólag nagyobb vízszintes ágba vezetett.^{46, 47}

Csengőhegyi Ördöglik. Zsomboly Bakonyhána határában, a Csengőhegy karsztos mészkőplatóján, kb. 480 m tszf. magasságban. Mélysége 13,5 m, de minthogy egyik oldala beomlott, kötel nélkül is le lehet jutni törmelékkel eltömött alájára, honnan egy vakkürtő indul fölfelé. Már Bél Mátyás is említi „Ördög Lukja” néven 1736 körül és azt írja róla, hogy a beléeresztett kacsza a Tikiri-tónál jött ki.²

Cseszneki átjáró. Kétnyilású, 6 m hosszú, lejtős csőszerű üreg a Cseszneki barlangtól mintegy 30 m-rel jobbra. A Bél-féle leírásban ez nem szerepel.⁴⁷

Cseszneki barlang. Rendkívül sáros kisebb barlang a cseszneki Várhegy NY-i tövében, a vadregényes Kőmosó szurdokának D-i nyílásánál.²¹ Alacsony bejárata keresztirányú, hasadékszerű üregbe nyílik, melynek magassága helyenként az 5—6 m-t is eléri. A bejáratall szembenfekvő falából képlékeny agyaggal telt aljú, szűk folyosó visz egy 2 m magas avenhez, mely fölött a továbbvezető járatot hamarosan föld és agyag tömi el. A barlang teljes hossza 30 m. A néphit szerint egykor a vár titkos kijáratul szolgált.³⁰ Érdekes mondat közöl róla N. Apáthi Kiss Sámuel.⁶ Már Bél Mátyás is járt itt 1731-ben; a leírásában

szereplő három cseszneki barlang közül ez az elsővel azonos.² Később az ő nyomán írtak róla Vályi,³ Fényes^{9, 11, 12} és mások.^{8, 13} A bejárati rész alját alkotó kultúrreteg felásatása reménnyel bíztat.⁴⁷

Cseszneki sziklaodú (Kecskegyuk). A Cseszneki barlanggal szemben, a Kőmosó szurdokának bal oldalában kb. 17 m rel. magasságban nyíló sziklaodú. Hossza 3 m, magassága 2 m.⁴⁷ Megfelel a Bél-féle második barlangnak.^{2, 3} — A leírásokban szereplő harmadik, állóvízzel teli barlangot mindezideig nem sikerült megtalálnunk. Valószínűleg nem is igazi barlang, hanem csak a Kőmosó patakjának egyik alámosása, vagy katlanja, mint amilyen pl. az ú. n. Török-fürdő.³⁰

Csikvárágya. A Bakonykúti felől lehúzódó Hidegvölgy karsztos dolomitszikláik között rejtőzött, embernél valamivel magasabb, elég tágas kis üreg, a környékbeliek szerint egykori betyártanya.³² — A Hidegvölgy oldalát alkotó sziklák közt még több kisebb odú és kőfülke található.

Cuha-hegyi sziklaüreg. Bél Mátyás szerint a Csesznek határában emelkedő „Szuha” nevű hegy Ny-i oldalában is van egy átjárhatatlan üreg.² Jelenleg ismeretlen.

Eperkéshegyi sziklahasadék. Jelentéktelen, 5 m hosszú sziklahasadék az Olaszfalu határában emelkedő Eperkéshegy csúcsát Ny-ról körülvevő sziklafal tövében.^{32, 47}

Gaja-szurdok sziklaüreg. Bodajk község határában, a Gaja baloldalán, mészkősziklák között, Grünfeld Sándor birtokán. A nép szerint Sobri Jóska rejtekhelye volt.³⁸

Gombás-barlang. Szentgál határában, a Fekete-Hajag Ny-i felén. Gombás-major felett mintegy 25 m rel. magasságban, a sziklás hegyoldalban rejtőző nyílása néhány hasadékból és egy kisebb teremből álló barlangba vezet. Teljes hossza térképezésem szerint mindössze 16,8 m, de a törmelék kitakarítása után folytatás feltárására van kilátás.⁴⁵ A barlangot Rhé Gyula fedezte fel 1931-ben.^{29, 37}

Hajszabarnai Pénzlik. Jókora dolomitbarlang Ugod határában, a Hajszabarna nevű hegy ÉK-i sziklás oldalán, kb. 467 m tszf. magasságban.¹⁷ Hasadékokkal összeszabdalt, keskeny bejárati folyosója 4 m után meredek sziklaletörés peremén végződik, melybe kötőlen leereszkedve tágas, 17 m hosszú terembe jutunk. Ennek magassága helyenként a 10 m-t is megközelíti. K-i falát szép sárgásvörös cseppkőfolyások díszítik. Ebből még egy 8 m hosszú, alacsonyabb terem és több elszűkülő hasadék nyílik. A barlang teljes hossza mult évi térképezésem szerint 35 m, legmélyebb pontja 9,5 m-rel van a bejárat szintje alatt. — Jaskó szerint a Hajszabarna 8—10 m magas sziklafalai tövében még több kisebb üreget találunk.⁴³

Kapolcsi Pokollik. Feltáratlan bazalt-barlang Kapolcstól DNy-ra, a völgy jobb oldalának pereméhez közel. Oláh János⁷ írta le először a Tudományos Gyűjteményben, megemlítvén a barlang folytatását elzáró tavat. Később Fényes^{9, 12} is említi. Patyi László¹⁸ szerint Thurzó György nádor is járt a barlangnál 1610-ben. Dr. Pávay Vajna Ferenc²² több, mint 25 m hosszúságban bejárta.

Kis-Pénzlik. Kisebb zomboly Bakonybél határában, a Somhegy tetején kereszteződő két linea találkozásától mintegy 100 m-re DK felé, nem messze a Nagy-Pénzliktól, kb. 620 m tszf. magasságban. 12 m mély, az alját borító törmelék azonban még további mélységet sejtet.⁴⁵ Már Bél Mátyás is említi Notitiájában a Somhegyen egy ismeretlen mélységű aknát, mely valószínűleg a Kis-Pénzlikkel azonos.²

Kőpajta. Csekély jelentőségű, 10—15 m mély sziklahasadék Tés határában, a Sötét-horog-völgy dolomitsziklák alkotta oldalában.³² — Közelében a Tompavölgyben és a Csákványvölgy torkolatánál is van egy-egy kisebb dolomitüreg.²⁴

Kőpince (Savanyú Józsi barlangja³⁴). Bakonyszentlászló határában. Vinyesándormajor v. m.-től pár percnnyire, a Cuhavölgy torkolatának baloldalán.¹⁷ A vastag dachsteini mészkőpadok alá húzódó, szépfekvésű, 14 m hosszú, elég tágas sziklaüreg mennyezetéből egy rövid korróziós kürtő vezet a dombtetőre. Pesty is leírja, megemlítvén a sziklába vágott üöhelyeket, melyek ma is láthatók. A világos barlang végében mutatkozó repedésekben sok denevér tanyázik.⁴⁷ — A Cuha mészkőszurdokában még több jelentéktelen sziklafülke és odú található, különösen a Zörögтетő alatti részen.²⁴

Kőrishegyi Ördöglik (tévesen Eleven főtés). Két szintre tagozódó, összesen 18 m mély zomboly Szücs határában, a Kőrishegy csúcsától mintegy 300 m-re DK felé, a Márványvölgy fejeénél, kb. 608 m tszf. magasságban.⁴⁹ Nyílását egy beleszorult sziklatuskó két részre osztja. 6 m mélyre lemászva balról egy 9 m hosszú, magas hasadék lejt lefelé, jobbkéz felől pedig egy szűknnyílású akna torkollik, melybe 12 m mélységre bocsátkoztunk le. Lefelé erősen kitágul és az alján már 10 m hosszú és 2—3 m széles. Fenekén rengeteg kötőrmelék halmozódott fel. Először Pestynél fordul elő.¹⁶ Koch is leírja 1870-ben, mint víznyelőt „Eleven főtés” néven, ez azonban nem a barlang neve, hanem egy közelében levő pocsolyáé.¹⁷ Ezt a hibás elnevezést Dornay is átvette.³²

Likaskő. Jelentéktelen, 6 m hosszú dolomitszikla-üreg Bakonybél határában, a Tönkölőshegy D-i oldalán, mintegy 440 m tszf. magasságban.⁴⁶

Macskalik. Hatalmas aktív víznyelő Úrkút határában, a Kabhegy ÉK-i lábánál. ^{32, 35, 38} Réteges nummulitmészköbe mélyedő kútszerű nyelőüreg a bazaltkarón összegyűlt eső-

vizet tünteti el.²⁷ Aljában némi bontás árán egy kis terembe torkolló vízszintes ágat sikerült felfedeznünk. A terem alján nagymennyiségű porhanyós erdei föld volt sírhantszerűleg felhalmozódva.⁴⁷ — A Macskalik környékén még több aktív és szenilis víznyelű található.

Magoshegyi Kőlikak. Öt kisebb-nagyobb üreg Dudar határában, a Magoshegy nummulitmész alkotta sziklafalában. ÉK felé haladva az első (Csapóné konyhája²⁹) mindjárt a sziklafal kezdeténél nyílik, kb. 3 m magasságban, hatalmas szádával. Befelé fokozatosan alacsonyodik és keskenyedik, míg végül 16 m távolságban agyagos föld zárja el. Baloldalt egy 6 m hosszú mellékbejárata van.^{23, 24} — A második Kőlik ettől mintegy 10 lépéssel jobbra van és három különböző szintben levő teremből és egy kanyargós végső folyosóból áll. Összes hossza kb. 20 m.²⁴ — A harmadik Kőlik hossza 10 m, a negyediké 8 m, az ötödiké pedig 5 m. Ezek jelentősége csekély. (A Dornay³² által „Magoshegyi”-nek nevezett barlang nem itt van, hanem a Sűrűhegyen és az Ördöglikkal azonos.)

Magosküfejtő sziklaürege. Bódehoz közel, a Köleskepeárok torkolatánál lévő Magosküfejtő legfelső részén, kb. 26 m rel. magasságban. Becker csingervölgyi bányamérnök úr szerint meredeken lejtő, hosszú járat indult a végéből, melynek nyílása néhány évvel ezelőtt beomlott. Jelenlegi hossza mindössze 7 m.⁴⁷

Mánchegyi sziklaodu. Magyarpolány határában, a Mánchegy tetején, nummulinás mészkőben.^{32, 43} Hiába kerestem, állítólag beomlott.⁴⁷

Mecsekhegyi Kőlik. A Szentgál melletti Mecsekhegy ÉNy-i oldalán, kb. 400 m tszf. magasságban.³² Humusszal feltöltött, esetleg ásatásra is alkalmas előcsarnokából É-i irányban egy szűk járat vezet a hegy földomítójába, mely bent kissé kitágul, azután törmelék tömi el. Hossza kb. 12 m.⁴⁶

Nagy-Pénzlik. Nehezen járható, szenilis mészkőbarlang Bakonybél határában, a Somhegy csúcsától pár száz m-rel DK felé, kb. 600 m tszf. magasságban. A barlang bejárata egy nagyobb négyszög alakú berogyás aljából nyílik. Terjedelmes előcsarnokából négy irányban is indulnak alacsony járatok, de ezeket előbb-utóbb járhatatlanká teszi az aljukon felhalmozódott nagymennyiségű kőtörmelék. Ennek kitakarítása után további részek felfedezésére van kilátás, különösen a K-i, erősen lefelé lejtő folyosó végében, melyben legutóbb 10 m-nyire sikerült lehatolnom. A barlang eddig feltárt hosszúsága mintegy 50 m.^{45, 46} Leírását már Bél Mátyásnál² is sikerült megtalálnom. Eszerint akkor még messzebb járható volt. Később Vályi³ és Fényes^{9,11} is említik. Laczkó²⁴ szerint nyílásának egyik oldalát le-robbantották és azóta szűkíti meg a törmelék. A kincskeresőknek mindenkor kedvelt kutatási területét képezte.

Odvaskő barlang (Betyárbarlang, Gerence-barlang²⁶). Már Szent István bakonybéli alapítólevele is ezen a néven említi.¹ Bél Mátyástól kezdve előfordul majd mindenkinél, aki Bakonybél vidékéről ír.^{10, 19, 41} A barlang Szücs határában van, a Gerence-völgybe torkolló Szarvadárok könyökénél, mintegy 50 m rel. magasságban, dolomitsziklák tövében. Hatalmas, 7,5 m széles torka 20 m hosszú, 8—10 m széles csarnokszerű üregbe vezet, melynek É-i oldalából egy kürtő indul a hegytetőre. Laczkó ásatott benne először 1914-ben és 40 cm mélységben tüzelés nyomaira, cseréptörmelékre és emberi csontszilánkokra akad.²⁴ Hillebrand Jenő dr. 1916. évi rövid próbaásatása a diluviumot is feltárta, de kultúrnyomokat nem eredményezett.²⁶ Rendszeres felástatást érdemelne.⁴⁶

Ördögarki barlang (Sűrűhegy 3. sz. barlangja). Dudar határában, az Ördögát alatt, tőle kb. 120 m-re. A tiszta kis barlang egyetlen folyosóból áll, mely állandóan emelkedve először jobbra, azután balra törik meg. A végét elzáró földes törmelék megbontásával sikerült pár m-rel tovább jutnunk, ahol egy lefelé haladó járat nyílása mutatkozott. A barlang teljes hossza 24 m.⁴⁵

Ördögarki sziklahasadék (Sűrűhegy 1. sz. barlangja). Jelentéktelen, 8 m hosszú hasadék az Ördögárok bal oldalában, az Ördögát felett, nehezen megközelíthető helyen.⁴⁵

Padragi Pokollik (Búvólik,²⁹ Sobri Jóska barlangja). Pesty szerint rókakeresők akadtak rá és mesterségesen nyitották meg.¹⁶ A ma is szűknyílású barlang a padragi Köleskepeárok meredek Ny-i oldalának pados nummulitmészkővébe mélyed, kb. 65 m rel. magasságban. Egyetlen köomladékos terem alkotja, melynek hátsó része 6 m-rel van a bejárat szintje alatt. Hossza 20 m, legnagyobb szélessége 8,6 m, magassága pedig befelé 60 cm-től 3 m-ig nő. Laczkó Dezső kutatott benne először 1925-ben.²⁴ Alja a bejárat közelében ásatásokra alkalmasnak ígérkezik.^{46, 47}

Padragi zomboly. Ennek az eddig ismeretlen, érdekes kis zombolyának alig észrevehető, fűvel benőtt nyílása a Köleskepeárok Ny-i oldalának a peremén van, a Pokolliktól ÉK-re mintegy 200 m-re, kb. 10 m-rel magasabban nála. A nummulitmészkőbe mélyedő szenilis víznyelőben 8,5 m mélységre ereszkedtünk le; alja bazalttarabokkal kevert föld.^{46, 47}

Pénzeskúti kőodu. Szűkbejárata, 5 m hosszú, jelentéktelen sziklaodu Pénzeskúttól DK-re, a Gerence bal partjának sziklái között.⁴⁷

Pinceluk (Savanyú Józsi barlangja). Mindössze 3 m hosszú üreg Németbánya határában, közel a Prédikálósékhöz, kb. 400 m tszf. magasságban.^{32, 38} — Tőle valamivel lejjebb, dolomitsziklák között, még több kisebb üreg van (Prédikálóséki Zsványbarlangok).⁴³

Remetelik. Kisebb átjáró-üreg Bakonyszentlászló határában, a Cuha végső szurdokában, közel az Ördögrehéhez. Először Pestynél fordul elő ezen a néven.¹⁶ Inkább csak mint a turisták által gyakran felkeresett látványosságnak van jelentősége.^{25, 47}

Rózsa Sándor barlangja. Mintegy 5 m hosszú és ugyanolyan széles sziklaodú Isztimér határában, a Burok-völgy keleti oldalának dolomitszikláinak között, Királyszállás közelében, romantikus környezetben.³⁸

Sűrűhegyi Ördöglik (Sűrűhegy 2. sz. barlangja, Éva-barlang, Dornaynál tévesen Magoshegyi barlang³²). A Bakony legnagyobb barlangja, Dudar község határában, a Sűrűhegy csúcsától É-ra, a vadregényes Ördögárok jobboldalán, magasan az Ördöggát felett. A nummulitmészkkőben kifejlődött, kétszintű, több folyosóból és tereméből álló barlang teljes hossza 120 m. Bejárásához lámpán kívül kötél és barlangruha is kell.⁴⁵ Rómer említi 1860-ban, hogy koponyákat, arany hajtűket és késeket találtak a barlangban.¹⁵ Pesty szerint a tatárjáráskor a népnek menhelyül szolgált.¹⁶ Laczkó kutatott benne először 1911-ben, de csak a felső szintet ismerte és próbaátatása eredménytelen volt.^{23, 24} 1934-ben Vasbányai Antal az alsó szintet is feltárta és térképezte a barlangot, talajából pedig régi (bronzkori?) cseréptöredékeket ásott ki. Geológiai Tomor Thirring János írta le.^{39, 44}

Száz-Gerence barlangja (Betyár-barlang⁴⁵). Erre az irodalomban eddig ismeretlen barlangra Rhé Gyula²⁹ hívta fel a figyelmünket és már az első átkutatás után a Bakony egyik legnevezetesebb barlangjává lépett elő. Szücs határában fekszik, a Száz-Gerence Ny-i oldalának sziklafala felett, kb. 30 m rel. magasságban, mintegy 500 m-nyire É felé a völgy alján levő 292 m-es magassági jelzéstől. A dachstein-mészkkőbe nyúló barlang félig betemetett, boltozatos nyílása egy 3—5 m széles terembe vezet, melynek alját vastagon feltöltötte a különféle lerakódás és így — különösen hátsó felében — alig járható. A bejárat-hoz közel egy próbaárkot mélyítettünk a talajába, mely 1.3 m mélységig tizenegyféle réteget tárt fel egymás alatt, de még nem érte el a feneket. Szokolszky István kutatótársam az 1.2 m mélységből kiásott barlangi agyagban egy valószínűleg mousterien-típusú pattintott babérlevélhegyet talált, mely tudtommal első a Bakonyból. A barlang hossza eredetileg 18 m volt, az általunk feltárt cseppkőves mellékágakkal együtt jelenleg 40 m.^{46, 47}

Széles-árok sziklaoduja. 3 m hosszú, elrejtett sziklaodú, természetes, kicsiny ablakkal, Bodajk határában, a Gaja szurdokába torkolló Széles-árok jobboldalán, közel a vadászházhoz. A nép Sobri Jóska egykori tanyájának tartja.^{16, 38}

Tekeresvölgyi rókalyuk. Réteghasadék mentén képződött szűk járat Nemesvámos határában, a Tekeresvölgy jobboldalának dolomitszikláinak között.

Tekeresvölgyi sziklahasadék. Csekély jelentőségű függőleges sziklahasadék ugyanott.

Törkülik. Szentgál határában, a Fekete-Hajag K-i felén, a Törkü nevű hatalmas, át-hajló sziklafalban, jó 6 m magas. Érdekes, 2.4 m magas V alakú nyílása mészbekérgezés-sel borított, egyre szűkülő járatba vezet, mely 16 m távolságban kettéválk és a dús mészkiválás hamarosan mindkét ágat elzárja. Végükben kis cseppkőmedencék képződtek. Teljes hossza 24.2 m.⁴⁵ — Alatta, a sziklafal lábánál is van egy kisebb üreg, melybe csekély bontás után sikerült behatolnunk.

Töröklük. Kisebb sziklaodú Veszprémben, a Betekintsvölgy szélmarta dolomitszikláinak a tövénél.^{32, 42} Pesty is említi: szerinte egykor egy remete élt benne.¹⁶

Tűzköveshegyi barlang (Szentgáli barlang). A szentgáli vasútállomás mellett, a Tűzköveshegy ÉK-i oldalán hatalmas mészkőbánya terül el. Az alsóliasz rétegekben a robbantások kezdettől fogva sok kisebb üreget és két jelentősebb cseppkőbarlangot tártak fel, melyek azonban egymásután áldozatul estek az előrehaladó fejtésnek.^{20, 24, 33} Jelenleg is van a kőbánya művelés alatt álló részében néhány cseppkőves üreg és hasadék.⁴⁷ — Jelentősebb ezeknél az a barlang, melyet dr. Jaskó Sándor fedezett fel 1934-ben, a bánya elhagyott részében. Megbontva az ott mutatkozó régi üregmaradvány végét elzáró törmelékét, egy magasan fekvő, kőomladékos terembe jutott; innen kötélben egy 15 m széles és 23 m hosszú csarnokba ereszkedett fel, melyből eltömődött hasadékok nyíltak.⁴⁸ A múlt év folyamán ebbe a hatalmas üregbe a kőfejtő felől egy új, kényelmes bejáratot nyitottunk. A barlang hossza a mellékágakkal együtt kb. 80 m. — Holtzer üzemvezető szerint ezelőtt mintegy 30 évvel a Tűzköveshegy K-i oldalában, az u. n. Vargadombon is volt egy közel 50 m hosszú, boltozatos folyosó, de ennek nyílása jelenleg el van tömődve.⁴⁷

Várvölgyi sziklaoduk. Jelentéktelen dolomitoduk a várpalotai Várvölgy oldalában.

Vasgyulka sziklaüregei. Kisebb kimállott üregek a Bakonyjákó feletti Vasgyulkán, hippuritmészkkőben.⁴³ Eddig még nem sikerült megtalálnom őket.

Vas Pál lyuka (Vas Pál kapuja). A Celdömök melletti Sághegy D-i oldalának csupasz bazaltszikláinak között van egy kráter-szerű üreg, melyet az egykor ott lakott Vas Pál nevű remetéről neveztek el.^{4, 5, 14} Feltáratlan.

Zsványbarlang. Tágas, de sekély sziklafülke Bakonyszentlászló határában, a Cuha végső szurdokának jobboldalában, majdnem szemben a Remetelikkal. A népi hagyomány szerint Savanyú Jóska egykori tanyája.⁴⁰ Csekély jelentőségű sziklafülke, mely azonban nagyban hozzájárul a gyönyörű szurdokvölgy romantikájának fokozásához.^{25, 47}

A felsoroltak kívül különböző bemondások alapján még tekintélyes számú bakonyi barlangról van tudomásunk, melyeknek felkeresése a következő évek programja.

Irodalom: ¹Szent István 1037-ben kelt bakonybéli alapítólevele. (A Szt. Benedek-rend tört., VIII. k., p. 225. Bp., 1903.) — ²Mathiae Belii Notitia geographico-historica Comitatus Veszprimiensis. (1736 előtt, a Nemzeti Múzeum kéziratárában.) — ³Vályi András: Magyar Országnak leírása. I. k., p. 16., 414. III. k., p. 268., 494. Buda, 1796—1799. — ⁴Bredetzky, S.: Beyträge zur Topographie des Königreichs Ungern. III. k., p. 230. Wien, 1804. — ⁵Beudant, F. S.: Voyage mineralogique & géologique en Hongrie. Paris, 1822. p. 446—447. — ⁶N. Apáthi Kiss Sámuel: Csesznek Váráról. Felső Magyar-Országai Minerva, IV. évf., p. 1869—70. Kassa, 1828. — ⁷Oláh János: Balaton mellyéki tudósítások barátságos Levelekben. Tudományos Gyűjtemény, III. k., p. 78. Bp., 1834. — ⁸Csernyánszky: Csesznek vára. Regélő, 1835. p. 13. Pest. — ⁹Fényes Elek: Magyar országnak 's a' hozzá kapcsolt tartományok-zak mostani állapotja... I. k., p. 419., 455., 491. I. kiadás, Pest, 1836. — ¹⁰Briedl Fidél: Bakonybél. Regélő, 1838. p. 30. — ¹¹Fényes E.: Magyarország leírása. II. r., p. 70., 78. Pest, 1847. — ¹²Fényes E.: Magyarország Geographiai Szótára. I. k., p. 174., 217. Pest, 1851. — ¹³Csesznek vára. (Név nélkül.) Vasárnapi Ujság, III. évf., p. 456. Bp., 1856. — ¹⁴Edvi-Illes Pál: Helynevek magyarázója. Vasárnapi Ujság, I. évf., p. 283. Bp., 1854. — ¹⁵Dr. Römer Flóris: A Bakony. p. 123. Győr, 1860. — ¹⁶Pesty Frigyes Helységnévtára. 1864. Fehér-, Vas- és Veszprém vármegye. (Kézirat a Nemzeti Múzeumban.) — ¹⁷Koch Antal: Földtani utazás a Bakony nyugoti részében. Term. tud. Közl., II. évf., p. 375., 383., 439—440. Bp., 1870. — ¹⁸Patyi László: Kapolcs és vidéke Zalamegyében. Hazánk s a' Külföld, VI. évf., p. 226. Pest, 1870. — ¹⁹Résó Ensel Sándor: Veszprém megyei helynévmagyarázatok. Veszprém, 1880. évf., 21. sz. — ²⁰Posewitz Tivadar dr.: A szentgáli cseppkőbarlang. Földtani Közöny, XXIII. k., p. 104—106. Bp., 1893. — ²¹BokorElemér: Kirándulás Csesznek várába. A Trencsénvármegyei Természettudományi Egylet 1908—1910. évkönyve, p. 173. Trencsén, 1910. — ²²Pápay-Vajna Ferenc dr.: Néhány újabb barlang ismertetése. Földt. Közl., XLI. k., p. 787. Bp., 1911. — ²³Laczkó Dezső: A Veszprémvármegyei Múzeum 1911. évi jelentése. Veszprém, 1911. — ²⁴Laczkó Dezső kézi jegyzetei és egyéb följegyzései a Veszprémvármegyei Múzeumban. (1911—1933.) — ²⁵Csesznek Tamás. (Név nélkül.) Bakonyi Híradó, II. évf., 10. sz. Zirc, 1912. — ²⁶Bella Lajos: A magyar barlangkutatók az 1916. évben. Barlangkutató, V. k., p. 2. Bp., 1917. — ²⁷Cholnoky Jenő dr.: A Balaton hidrográfiaja. p. 98. Bp., 1918. — ²⁸Dr. Dornay Béla: A Bakonyban. Turistaság és Alpinizmus, IX. évf., p. 175. Bp., 1919. — ²⁹Lelőhelyek nyilvántartása. (1926-tól kezdve. Kézirat a Veszprémvármegyei Múzeumban.) — ³⁰G. E. E. (Gróf Eszterházy Erzsébet): Csesznek vár története. (Kézirat a Veszprémvármegyei Múzeum oklevéltárában, 41. sz., 6197/1926.) — ³¹Kadic Ottokár dr.: A magyar barlangkutatók állása az 1925. évben. Barlangvilág, I. k., p. 28. Bp., 1927. — ³²Dr. Dornay Béla: Bakony. Bp., 1927. — ³³Laczkó Dezső: A szentgáli tűzköveshegyi barlangok. Évi jelentés a Veszprémvármegyei Múzeum... 1927/28. évi fejlődéséről... p. 44—47. Veszprém, 1928. — ³⁴Paulitsek Géza: Barangolás a Bakonyban. Turisták Lapja, XL. évf., p. 195. Bp., 1928. — ³⁵Kolacsokovszky Lajos: A Déli Bakony. Természetbarát, 1931. p. 2—3. — ³⁶Dr. Dudich Endre: Az aggteleki cseppkőbarlang és környéke. Függelék: Kisebb barlangjaink áttekintése. p. 168—169. Bp., 1932. — ³⁷Rhé Gyula: Évi jelentés a Veszprémvármegyei Múzeum... 1931/32. évi fejlődéséről... p. 14. Veszprém, 1932. — ³⁸Földváry Miksa: A Bakony-hegység és a Bakonyalja természeti emlékei. Erdészeti Lapok, LXXII. évf., p. 34., 1026—1029. Bp., 1933. — ³⁹Tomor Thirring János: A Bakony dudar-oszlopi „Sűrű” hegycsoportjának földtani és őslénytani viszonyai. p. 3., 27—28. Bp., 1934. — ⁴⁰Nováky Gyula: A Bakonyból. Turisták Lapja, XLVI. évf., p. 289. Bp., 1934. — ⁴¹Dr. Gál László: A Gerence völgye. Turisták Lapja, XLVII. évf., p. 124—125. Bp., 1935. — ⁴²Dr. Cholnoky J.: A barlangokról. Barlangvilág, V. k., p. 2. Bp., 1935. — ⁴³Jaskó Sándor: A pápai Bakony földtani leírása. Bp., 1935. p. 6., 10., 15., 25., 26. — ⁴⁴Tomor Thirring János: Az északi Bakony eocén képződményeinek stratigráfiaja és tektonikája. Földt. Közl., XLV. évf., p. 2. Bp., 1935. — ⁴⁵Bertalan Károly és Szokolszky István: A Bakony barlangjai. Turisták Lapja, XLVII. évf., p. 131—133. Bp., 1935. — ⁴⁶Bertalan Károly: Beszámoló az 1935. év folyamán végzett barlangkutásainkról. Veszprém, 1935. (Kézirat a M. T. E. Bakonyi Osztálya birtokában.) — ⁴⁷Bertalan Károly: Beszámoló a M. T. E. Bakonyi Osztálya Barlangkutató Csoportjának 1936. évi működéséről. Veszprém, 1936. (Kézirat a Veszprémvármegyei Múzeumban.) — ⁴⁸Dr. Jaskó Sándor: Adatok a bakonyi karszt ismeretéhez. Turisták Lapja, XLVIII. évf., p. 58—59. Bp., 1936. — ⁴⁹Horváth Elek: Pápa környéke. (Pápa megyei város múltja, jelene és környéke. Szerk.: dr. Tóth Lajos. p. 173—175., 177.) Pápa, 1936. — ⁵⁰Szecsódy Gy. József: A bakonyi Benárd-barlang. Barlangvilág, VII. k., p. 21—22. Bp., 1937.